

Sygn. akt **II AKa 203/14**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grzegorz Chojnowski
Sędziowie:	SA Janusz Jaromin SA Stanisław Kucharczyk (spr.)
Protokolant:	sekr. sądowy Karolina Pajewska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Barbary Rzuchowskiej

po rozpoznaniu w dniu 13 listopada 2014 r. sprawy

R. M.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za przetrzymanie w zakładzie karnym po odbyciu kary

z powodu apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 15 lipca 2014 r., sygn. akt III Ko 29/14

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu Szczecin - Centrum w Szczecinie do ponownego rozpoznania.

Sygn. akt II AKa 203/14

UZASADNIENIE

W dniu 19 czerwca 2012 roku R. M. złożył pozew o odszkodowanie i zadośćuczynienie za bezpodstawne pozbawienie wolności, tj. przetrzymanie go w Zakładzie Karnym w G., już po odbyciu przez niego kary pozbawienia wolności, domagając się ostatecznie 50 000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia.

Postanowieniem z dnia 8 stycznia 2014 roku Sąd Rejonowy w Goleniowie uznał swą niewłaściwość i przekazał sprawę według właściwości rzeczowej do Sądu Okręgowego w Szczecinie Wydziału III Karnego, jako właściwego do rozpoznania sprawy.

Wyrokiem z dnia 15 lipca 2014r. Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił wniosek R. M. na podstawie art. 555 kpk z powodu przedawnienia dochodzenia roszczeń.

Wyrok zaskarżył pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając zaskarżonemu orzeczeniu:

I. naruszenie prawa materialnego:

a. art. 552 Kodeksu postępowania karnego poprzez jego zastosowanie, w sytuacji, gdy w niniejszej sprawie brak jest podstaw do jego zastosowania a tym samym procedowania w reżimie przepisów rozdziału 58 k.p.k., podczas gdy należy zastosować przepis z art. 417 § 1 kodeksu cywilnego wyrażającego ogólną zasadę odpowiedzialności Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej

b. art. 555 Kodeksu postępowania karnego poprzez jego zastosowanie, w sytuacji, gdy w niniejszej sprawie brak jest podstaw do jego zastosowania, ponieważ winien być zastosowany przepis 442¹ kodeksu cywilnego zakładający trzyletni termin przedawnienia roszczenia dochodzonego w niniejszej sprawie.

II. naruszenie prawa procesowego:

a. art. 200 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego poprzez przyjęcie, że doszło do sytuacji związania postanowieniem o przekazaniu sprawy podczas gdy Sąd orzekający miał możliwość wydania postanowienia o przekazaniu sprawy Sądowi Okręgowemu w Szczecinie Wydziałowi I Cywilnemu jako właściwemu dla rozpoznania niniejszej sprawy

b. art. 201 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego poprzez dokonanie zmiany trybu przekazania sprawy w sposób niewłaściwy tj. poprzez wydanie postanowienia na posiedzeniu niejawnym jednakże bez umieszczenia w nim informacji o zmianie trybu oraz bez sporządzenia uzasadnienia co uniemożliwiało wniesienie zażalenia na postanowienie.

c. art. 394 § 1 pkt 1 poprzez dokonanie zmiany trybu przekazania sprawy w sposób niewłaściwy tj. poprzez wydanie postanowienia na posiedzeniu niejawnym jednakże bez umieszczenia w nim informacji o zmianie trybu oraz bez sporządzenia uzasadnienia co uniemożliwiało wniesienie zażalenia na postanowienie.

d. art. 12 ust. Ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że wytyczne udzielone przez Sąd rozpoznający skargę wiążą Sąd orzekający w sprawie w zakresie oceny faktycznej jak i prawnej sprawy podczas gdy dotyczyć one mogą wyłącznie podjęcia pewnych czynności mających na celu usprawnienie prowadzenia postępowania.

Podnosząc powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie Wydziałowi I Cywilnemu z uwagi na nierozpoznanie sprawy co do istoty oraz o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa Sądu Rejonowego Szczecin Centrum w Szczecinie zwrotu kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację pełnomocnika wnioskodawcy należało uznać za zasadną w zakresie podniesionego zarzutu naruszenia przez Sąd I instancji prawa materialnego, co już okazało się wystarczające, zgodnie z treścią art. 436 kpk, do wydania orzeczenia przez Sąd odwoławczy. Zatem szczegółowe odnoszenie się do pozostałych zarzutów i uwag skarżącego stało się bezprzedmiotowe.

Na wstępie Sąd Apelacyjny zauważa, iż w niniejszej sprawie skład orzekający Sądu I instancji, gdy chodzi o ocenę swojej właściwości do rozpoznania tej sprawy, znalazł się w dość nietypowej sytuacji procesowej. Bowiem o jego kompetencji, i to jak się okazuje na obecnym etapie postępowania – nietrafnie, wypowiedziały się po kolei: Sąd Rejonowy w Goleniowie postanowieniem z dnia 8 stycznia 2014r. o stwierdzeniu swojej niewłaściwości i przekazaniu sprawy do Sądu Okręgowego III Wydziału Karnego w Szczecinie, Sąd Apelacyjny w Szczecinie w uzasadnieniu postanowienia wydanego na podstawie 12 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki przy rozpoznawaniu skargi R. M. na przewlekłość postępowania oraz Wiceprezes

Sądu Okręgowego w Szczecinie zarządzeniem z dnia 7 lipca 2014r. wydanym w trybie §55 ust 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007r. – Regulamin Wewnętrzny urzędowania sądów powszechnych wyznaczając III Wydział Karny Sądu Okręgowego w Szczecinie, po podniesieniu przez przewodniczącego składu orzekającego, ocenionych przez Sąd Apelacyjny na tę chwilę, jako uzasadnionych zastrzeżeń co do niewłaściwości trybu prawno-karnego z rozdziału 58 kpk do rozpoznania roszczeń R. M. zgłoszonych wobec jednostek Skarbu Państwa, a mianowicie ZK w G. i Sądu Rejonowego Szczecin Centrum w Szczecinie.

W tym miejscu dodać jeszcze trzeba, a przy tym i podzielić przynajmniej po części stanowisko skarżącego, iż Sąd Okręgowy w Szczecinie nie był związany w zakresie właściwości tak postanowieniem Sądu Rejonowego w Goleniowie, bowiem w stosunku do tego sądu był sądem wyższej instancji, jak i poglądem wyrażonym przez Sąd Apelacyjny zawartym w uzasadnieniu postanowienia o stwierdzeniu przewlekłości. Jednakże Sąd Apelacyjny ma na względzie i to, iż niewątpliwie nietrafnie wyrażony przez Sąd Apelacyjny pogląd co do właściwości przy rozpoznawaniu skargi na przewlekłość postępowania, mógł zaważyć na decyzji Prezesa Sądu Okręgowego przy wydawaniu zarządzenia z 7 lipca 2014r., a i postępowaniach składu orzekającego liczącego się także z niewiążącym w sensie procesowych, ale jednak stanowiskiem sądu wyższego rzędu wyrażonym nawet w uzasadnieniu orzeczenia incydentalnego. Wskazać należy, iż jedynym stanowiskiem, którym Sąd I instancji był związany, ale tylko w sensie organizacyjnym, administracyjnym było zarządzenie Wiceprezesa Sądu Okręgowego wyznaczającego ten wydział do rozpoznania sprawy (zob. pod. SN w wyroku z 2014-04-07 SNO 7/14 LEX nr 1467135). Zatem nawet po wyznaczeniu przez prezesa sądu tegoż wydziału skład orzekający był władny, jako sąd wyższego rzędu w stosunku do sądu rejonowego stwierdzić swoją niewłaściwość i przekazać sprawę ponownie sądowi rejonowemu, bowiem prezes posiada jedynie kompetencje do wskazania właściwego wydziału do rozpoznania sprawy, a nie decyduje o właściwości sądu. Jednakże postąpienia Sądu I instancji polegające na rozpoznaniu sprawy, w sensie procesowym wadliwego, nie można od strony organizacyjnej i względów na sprawność postępowania krytykować, chociażby z uwagi na to, iż kwestia właściwości nie była do końca jasna i oczywista, o czym nizej, a i przekazywanie sprawy nie mogło „trwać w nieskończoność” i wobec stwierdzenia przewlekłości postępowania sąd powinien bez zwłoki przystąpić do merytorycznego rozpoznania sprawy, co zresztą skład orzekający uczynił.

Jeżeli chodzi o kwestię przepisów, które należy stosować do rozpoznania żądań zgłoszonych przez R. M., a mianowicie czy tych z rozdziału 58 kpk czy art. 417 i nast. kc warunkujących także i właściwość sądu oraz w dalszej kolejności w aspekcie organizacyjnym i wydziału w odniesieniu do sądu okręgowego, to Sąd Apelacyjny podziela podniesiony w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisów art. 552 kpk oraz art. 555 kpk. Chociaż wskazane przepisy zamieszczone zostały w ustawie o charakterze prawno-procesowym, to jednak niewątpliwie mają one charakter prawno-materialny, dlatego też postawienie zarzutu ich obrazy w sposób zaprezentowany przez pełnomocnika wnioskodawcy należy uznać za poprawne. Z uwagi na trafność argumentacji podniesionej przez skarżącego, tak zakresie przesłanek z art. 552 kpk, jak i 555 kpk, Sąd odwoławczy, dzieląc ją obecnie, nie widzi potrzeby jej powtarzania.

Uzupełnienia natomiast wymaga zagadnienie podstawy prawnej dochodzonych roszczeń na gruncie kodeksu cywilnego, przesądzenie którego ma decydujący wpływ na określenie właściwości rzeczowej sądu I instancji. Rozstrzygnięcia wymagała bowiem kwestia czy roszczenia dochodzone przez R. M. należy zaliczyć do takich o jakich stanowi art. 17 pkt 4 ze znacznikiem 4 kpc, a mianowicie o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, względnie o prawa niemajątkowe i łącznie dochodzone z nimi roszczenia majątkowe o jakich mowa w art. 17 pkt 1 kpc, które powinien rozpoznawać sąd okręgowy czy też o prawa majątkowe, w których wartość sporu nie przewyższa siedemdziesięciu pięciu tysięcy złotych, zatem sądem właściwym będzie sąd rejonowy – art. 16§1 kpc, a wobec wielości pozwanych, wybrany przez powoda na podstawie art. 43§1 kpc.

Wyprzedzając przytoczoną argumentację Sąd odwoławczy stwierdza, iż sądem właściwym będzie sąd rejonowy, a mianowicie Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie wskazany przez pełnomocnika powoda.

Za takim stanowiskiem przemawiają m.in. następujące racje. Z treści pozwu oraz pisma procesowego zmieniającego powództwo wynika, iż żądania powoda określone na łączną kwotę 50 000 zł mają charakter odszkodowawczy, a

podstawą ich dochodzenia jest bezprawne pozbawienie wolności w okresie od 28 lutego 2009 r. do 22 czerwca 2009 r.. Powód swoje roszczenia opiera o treść art. 417§1 i 448 kc, a nie 23 i 24 kc, zatem przy ocenie właściwości sądu należy brać pod uwagę art. 16§1 kpc względnie art. 17 pkt 4 ze znacznikiem 4 kpc.

Jeżeli chodzi o tryb dochodzenia odszkodowania w przypadku szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia, to zgodnie z ukształtowanymi poglądami piśmiennictwa i orzecznictwa na gruncie kodeksu cywilnego i kodeksu postępowania cywilnego (zob. np. Agnieszka Rzetecka-Gil, w: Komentarz do art. 417(1) Kodeksu cywilnego, Stan prawny: 2011.09.19 oraz SN w uzasadnieniu wyroku z dnia 13 czerwca 2013 r. V CSK 348/12 LEX nr 1375501 i SA w Szczecinie w uzasadnieniu wyroku z 30 kwietnia 2014r. I ACa 106/14 LEX nr 1489164) ich podstawę stanowiąc powinien art. 417§1 kc, a zatem w niniejszej sprawie sądem właściwym do rozpoznania sprawy będzie sąd rejonowy wskazany przez powoda - Sąd Rejonowy Szczecin Centrum w Szczecinie, który po reorganizacji (podziale) Sądu Rejonowego w Szczecinie na dwa sądy „przejął” tę sprawę.

Dodać w tym miejscu należy także, iż na gruncie przepisów art. 417 i 417¹§2 kc, jeszcze przed nowelizacją tych przepisów dokonana ustawą z dnia 22 lipca 2010 r. i kiedy nastąpiły fakty, na podstawie których powód dochodzi swoich roszczeń, wyrażano pogląd, że od chwili wejścia w życie art. 417¹ § 2 k.c., ten przepis, a nie art. 417 k.c. ma zastosowanie do odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone wydaniem prawomocnego orzeczenia. A ponieważ dla przyjęcia tej odpowiedzialności wymaga on wydania tzw. prejudykatu stwierdzającego niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia stanowiącego źródło szkody, a żadne przepisy nie przewidują odrębnego postępowania o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach karnych, innych niż przewidziane w art. 552 k.p.k. - brak w ogóle podstaw do odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez wydanie orzeczeń innych niż objęte regulacją przewidzianą w art. 552 k.p.k. W doktrynie i orzecznictwie przeważał i dominuje jednak pogląd przeciwny, przyjmujący, że jeżeli przepisy nie przewidują procedury prejudykalnej dla jakiegoś rodzaju (kategorii) prawomocnych orzeczeń, to w razie szkody wyrządzonej przez wydanie takiego orzeczenia, do odpowiedzialności Skarbu Państwa ma zastosowanie art. 417 k.c., a nie art. 417¹ § 2 k.c., gdyż nie można przyjąć, że tylko ze względu na brak postępowania prejudykalnego, poszkodowany pozbawiony jest możliwości uzyskania odszkodowania za wydanie niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia (zobacz między innymi wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2011 r. I CSK 684/10, niepubl.).

Podkreślić należy, iż takie stanowisko przyjmowane jest obecnie tak w orzecznictwie Sądu Najwyższego jak i Sądów Apelacyjnych w odniesieniu do szkód wyrządzonych przez wydanie prawomocnych orzeczeń w postępowaniu karnym, nie objętych regulacją przewidzianą w art. 552 k.p.k., dla których brak przepisów przewidujących postępowanie prejudykalne o stwierdzenie ich niezgodności z prawem. Przyjmuje się, co wynika z wyżej przytoczonych prejudykatów, iż podstawą odpowiedzialności Skarbu Państwa stanowi wówczas przepis art. 417 § 1 k.c. i sąd w sprawie odszkodowawczej samodzielnie bada i ustala, czy wydane w sprawie karnej orzeczenie, wskazane przez powoda jako przyczyna szkody, jest zgodne z prawem czy bezprawne (porównaj między innymi wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2011 r. IV CSK 290/10 i z dnia 5 października 2012 r. IV CSK 165/12, niepubl.).

Wejście w życie ustawy nowelizującej z dnia 22 lipca 2010 r. i jej przepisu art. 4, stanowiącego przepis intertemporalny, niczego w tej kwestii nie zmieniło, gdyż nadal nie ma "przepisów odrębnych", które przewidywałyby postępowanie prejudykalne albo wyłączały konieczność jego przeprowadzenia w odniesieniu do prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach karnych dotyczących innych kwestii, niż przewidziane w art. 552 k.p.k. Wskazana wyżej zmiana, będąca następstwem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r. SK 77/06 (OTK-A 2008, Nr 3, poz. 39), odnosiła się w istocie do regulacji zawartej w art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c., uznanej przez Trybunał za niezgodną z Konstytucją w części ograniczającej prejudykat do orzeczeń kończących postępowanie w sprawie. W konsekwencji powyższej nowelizacji nie tylko zmieniono art. 417¹ k.c., ale dodano też przepis art. 424¹b k.p.c. stanowiący, że w wypadku orzeczeń, od których skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych. Przepis ten dotyczący jedynie prawomocnych orzeczeń wydanych

w sprawach cywilnych, niczego nie zmienia ani nie reguluje w odniesieniu do prawomocnych orzeczeń wydanych w sprawach karnych. Nie jest zatem "przepisem odrębnym" - w rozumieniu art. 417¹ § 2 k.c. - wyłączającym konieczność uzyskania prejudykatu w odniesieniu do prawomocnych orzeczeń karnych, innych niż przewidziane w art. 552 k.p.k. Nie ma więc nadal podstaw do stosowania art. 417¹ § 2 k.c. do roszczenia o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną przez wydanie w postępowaniu karnym prawomocnego orzeczenia w tym i incydentalnego. W konsekwencji w takiej sprawie nadal do odpowiedzialności za szkodę wywołaną przez wydanie orzeczenia przez sąd ma zastosowanie przepis art. 417 § 1 k.c., a nie przepis art. 417¹ § 2 k.c., co przy uwzględnieniu wartości żądania przesądza o właściwości sądu rejonowego do rozpoznania tej sprawy.

W świetle powyższych uwag za bezprzedmiotowe należało uznać odnoszenie się do zarzutów dotyczących nieprawidłowości orzekania przez Sąd Rejonowy o swojej niewłaściwości i przekazywaniu sprawy do Sądu Okręgowego, gdyż przecież nie miały one istotnego wpływu na treść zaskarżonego wyroku. Zresztą sam skarżący stwierdza, iż Sąd Okręgowy, jako Sąd wyższego rzędu nie był tym postanowieniem związany. Wydanie rozstrzygnięcia kasatoryjnego i przekazanie sprawy do rozpoznania według przepisów cywilnych sprawia również, iż do procesu „wróć” pozwani jako strony, co zapewni im możliwość obrony ich interesów, a co nie było możliwe przy rozpoznaniu sprawy w trybie przepisów rozdziału 58 kpk.

Odnosnie zasądzenia na rzecz pełnomocnika wnioskodawcy kosztów zastępstwa procesowego za przedmiotowe postępowanie odwoławcze stwierdzić należy, iż wniosek w tym zakresie jest niezasadny, gdyż przepis art. 554 § 2 k.p.k. regulujący kwestię kosztów w postępowaniu tego rodzaju nie daje takiej podstawy. To, że postępowanie wolne jest od kosztów oznacza, że bez względu na wynik sprawy, wnioskodawcy nie ponoszą żadnych kosztów na rzecz Skarbu Państwa. W postanowieniu z dn. 11 czerwca 2002 r. Sąd Najwyższy stwierdził (OSNKW 11-12/2002, poz. 103), że "dochodzącemu odszkodowania lub zadośćuczynienia nie przysługuje zwrot wydatków poniesionych w związku z ustanowieniem pełnomocnika, nawet jeżeli roszczenie uwzględniono". Wydatki związane z ustanowieniem pełnomocnika wykląda strona, która go ustanowiła (art. 620 k.p.k.). Gdy zaś w grę wchodzi rozwiązanie przewidujące zwrot takich wydatków, to istnieją odrębne przepisy to przewidujące - art. 632 pkt 2 k.p.k. Przepis ten nie dotyczy postępowania o odszkodowanie za niesłuszne skazanie. Zauważyć przy tym należy, iż

subsidiarne stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie, nie obejmuje zwrotu kosztów procesu według zasad określonych w procesie cywilnym. Zgodnie z art. 620 k.p.k., w sprawach tych wydatki związane z ustanowieniem pełnomocnika obciążają stronę, która go ustanowiła, bez względu na wynik postępowania (zob. tak SA w Szczecinie w wyroku z dnia 8 września 2011 r. II AKa 92/11 OSASz 2012/2/5-38, Prok.i Pr.-wkł. 2012/9/27, Prok.i Pr.-wkł. 2012/9/28, KZS 2012/4/61).

Z tych wszystkich powodów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 437§2 kpk oraz art. 35§1 kpk orzekł jak w wyroku.